

Asia C-590/23

**Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 98 artiklan 1 kohdan mukainen
ennakkoratkaisupyynnön tiivistelmä**

Jättämispäivä:

25.9.2023

Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin:

Bundesgerichtshof (Saksa)

Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevan päätöksen tekemispäivä:

14.9.2023

Kantajat ja Revision-menettelyn valittajat:

CG

YN

Vastaja ja Revision-menettelyn vastapuolet:

Pelham GmbH

SD

UP

Pääasian kohde

Tekijänoikeuden ja lähioikeuksien loukkaaminen käyttämällä otteita muista äänitteistä samplaamalla

Ennakkoratkaisupyynnön kohde ja oikeusperusta

SEUT 267 artiklan mukainen ennakkoratkaisupyynnö tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaistamisesta tietoyhteiskunnassa 22.5.2001 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2001/29/EY 5 artiklan 3 kohdan k alakohdan tulkinnasta

Ennakkoratkaisukysymykset

1. Onko direktiivin 2001/29 5 artiklan 3 kohdan k alakohdassa tarkoitettu pastississa käyttöä koskeva rajoitussäännös sellainen, johon kuuluu taiteellinen käsittely, jossa käytetään olemassa olevaa teosta tai muuta aineistoa, mukaan luettuna samplaus (sampling)? Sovelletaanko pastissin käsitteeseen rajoittavia perusteita, kuten huumoria, tyylin jäljittelyä tai kunnianosoitusta koskevaa edellytystä?

2. Edellyttääkö direktiivin 2001/29 5 artiklan 3 kohdan k alakohdassa tarkoitettu käyttö pastississa sen toteamista, että käyttäjän aikomuksena oli käyttää tekijänoikeudella suojattua aineistoa pastississa, vai riittääkö, että henkilö, jolle käytetty tekijänoikeudella suojattu aineisto on tuttu ja jolla on pastissin havaitsemiseen vaadittava älyllinen ymmärrys, pystyy tunnistamaan, että kyseessä on pastissi?

Unionin oikeussäännöt, joihin viitataan

Direktiivin 2001/29 5 artiklan 3 kohdan k alakohta

Kansalliset säädökset, joihin viitataan

Tekijänoikeudesta ja lähioikeuksista annetun Saksan lain (Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte – Urheberrechtsgesetz, jäljempänä UrhG) 51a §

Yhteenveto tosiseikoista ja menettelystä

- 1 Kraftwerk-yhtye, jonka jäseniin ensimmäinen Revision-menettelyn valittaja ja toisen Revision-menettelyn valittajan oikeudellinen edeltäjä kuuluivat, julkaisi vuonna 1977 äänitteen, joka sisälsi musiikkikappaleen ”Metall auf Metall”. Toinen ja kolmas Revision-menettelyn vastapuoli ovat säveltäneet musiikkikappaleen ”Nur mir”, joka ilmestyi ensimmäisen Revision-menettelyn vastapuolen tuottamilla äänitteillä vuonna 1997.
- 2 Revision-menettelyn valittajat väittävät, että Revision-menettelyn vastapuolet jäljensivät sähköisesti noin kahden sekunnin rytmisekvenssinäytteen (sample) kappaleesta ”Metall auf Metall” ja sisällyttivät kyseisen näytteen, jota toistettiin peräjälkeen, kappaleeseen ”Nur mir”, vaikka he olisivat voineet itse soittaa mainitun sekvenssin. Revision-menettelyn vastapuolet ovat näin loukanneet heille äänitetuottajina kuuluvaa tekijänoikeuden lähioikeutta. Revision-menettelyn valittajat vaativat muun muassa kieltoääräystä, tietojen antamista ja äänitteiden luovuttamista tuhoamista varten.
- 3 Landgericht (alueellinen alioikeus, Saksa) hyväksyi kanteen. Revision-menettelyn vastapuolten kyseisistä ratkaisuista tekemä valitus jäi tuloksettomaksi. Revision-

menettelyn vastapuolten tekemän Revision-valituksen seurauksena asia palautettiin toisen asteen tuomioistuimelle uudelleen tutkimista varten. Sen jälkeen, kun toinen valitus oli jälleen hylätty ja tästä ratkaisusta tehty Revision-valitus oli jäänyt tuloksettomaksi, Bundesverfassungsgericht (liittovaltion perustuslakituomioistuin, Saksa) kumosi Revision-valituksista annetut tuomiot ja toisesta valituksesta annetun tuomion ja palautti asian ennakkoratkaisua pyytäneeseen tuomioistuimeen. Kolmannessa Revision-menettelyssä kyseinen tuomioistuin esitti ennakkoratkaisukysymyksiä unionin tuomioistuimelle, joihin tämä vastasi (29.7.2019 annettu tuomio Pelham ym., C-476/17). Kolmannella Revision-menettelyssä antamallaan tuomiolla asiaa käsittelevä jaosto kumosi Revision-menettelyn valittajien tekemän Revision-valituksen seurauksena toisen asteen tuomioistuimen antaman tuomion ja palautti asian toisen asteen tuomioistuimelle uudelleen tutkimista ja ratkaisun antamista varten.

- 4 Toisen asteen tuomioistuin muutti Landgerichtin tuomiota siten, että Revision-menettelyn vastapuolet määrättiin antamaan tietoja 22.12.2002–7.6.2021 valmistettujen ja/tai toimitettujen äänitteiden, jotka sisältävät otteita kappaleesta ”Nur mir”, määrästä ja luovuttamaan näiden äänitteiden jäljennökset tuhoamista varten ja niiden todettiin olevan tältä osin vahingonkorvausvelvollisia; muilta osin se hylkäsi kanteen. Revision-menettelyn valittajat toistavat 7.6.2021 alkaen esittämänsä vaatimukset ennakkoratkaisua pyytäneeseen tuomioistuimeen tekemässään Revision-valituksessa. Revision-menettelyn vastapuolet vaativat Revision-valituksen hylkäämistä.

Yhteenveto ennakkoratkaisupyynnön perusteluista

- 5 Revision-menettelyn lopputulos riippuu direktiivin 2001/29 5 artiklan 3 kohdan k alakohdan tulkinnasta.
- 6 Toisen asteen tuomioistuin on katsonut, ettei tekijänoikeutta ja lähioikeuksia ole loukattu UrhG:n 51a §:n 7.6.2021 tapahtuneen voimaantulon jälkeisen ajanjakson osalta. Se on katsonut, ettei kieltomääräystä koskeva vaatimus ole perusteltu ja että tietojen antamista, äänitteiden luovuttamista tuhoamista varten ja vahingonkorvausvelvollisuuden toteamista koskevat vaatimukset ovat rauenneet 7.6.2021, koska rytmisekvenssinäytteen kappaleesta ”Metall auf Metall” käytössä samplaamalla on kyse UrhG:n, sellaisena kuin sitä on sovellettu kyseisestä ajankohdasta lähtien, 51a §:n ensimmäisessä virkkeessä tarkoitetusta pastissista.
- 7 Revision-valitus on hyväksyttävä, jos toisen asteen tuomioistuin on perusteettomasti katsonut, että rytmisekvenssinäytteen kappaleesta ”Metall auf Metall” käyttö samplaamalla on UrhG:n, sellaisena kuin sitä on sovellettu 7.6.2021 lähtien, 51a §:n ensimmäisen virkkeen mukaista sallittua käyttöä pastississa, jolloin kyseessä ei ole Revision-menettelyn valittajien väittämä heille äänitetuottajina tai esittäjinä kuuluvan tekijänoikeuden lähioikeuden ja ensimmäisen Revision-menettelyn valittajan tekijänoikeuden loukkaaminen.

- 8 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen näkemyksen mukaan toisen asteen tuomioistuin on oikeudellista virhettä tekemättä todennut, että Revisionmenettelyn valittajien oikeuksia äänitetuottajina ja esittäjinä on loukattu ja että käytetty rytmisekvenssi muodostaa tekijänoikeudella suojatun musiikkiteoksen.
- 9 UrhG:n 51a §:n ensimmäisen virkkeen mukaan julkaistun teoksen jäljentäminen, levittäminen ja yleisölle välittäminen karikatyyrissä, parodiassa tai pastississa käyttöä varten on sallittua. Kyseistä säännöstä voidaan soveltaa vastaavasti esittävän taiteilijan ja äänitetuottajan tekijänoikeuden lähioikeuksiin.
- 10 UrhG:n 51a §:llä pannaan täytäntöön direktiivin 2001/29 5 artiklan 3 kohdan k alakohta ja 4 kohta, ja sitä on näin ollen tulkittava direktiivin mukaisesti.
- 11 Koska moitittu rytmisekvenssin käyttö ei täytä musiikkikappaleen ”Metall auf Metall” karikatyyrin tai parodian edellytyksiä, käsiteltävässä asiassa ratkaisevaa on se, tapahtuiko moitittu käyttö UrhG:n 51a §:ssä, luettuna yhdessä direktiivin 2001/29 5 artiklan 3 kohdan k alakohdan kanssa, tarkoitetulla tavalla pastississa.
- 12 Ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys: On selvennettävä, onko direktiivin 2001/29 5 artiklan 3 kohdan k alakohdassa tarkoitettu pastississa käyttöä koskeva rajoitussäännös sellainen, johon kuuluu taiteellinen käsittely, jossa käytetään olemassa olevaa teosta tai muuta aineistoa, mukaan luettuna samplaus, ja sovelletaanko pastissin käsitteeseen rajoittavia perusteita, kuten huumoria, tyylin jäljittelyä tai kunnianosoitusta koskevaa edellytystä.
- 13 Toisen asteen tuomioistuin ei ole esittänyt lainkaan toteamuksia pastissin käsitteen yleiskielen mukaisesta merkityksestä Euroopan unionin jäsenvaltioissa. Pastissin käsitteen yleiskielen mukainen merkitys monissa jäsenvaltioissa vaihtelee kaiketi tyylin jäljittelystä jo olemassa olevan vieraan aineiston järjestämiseen uudella tavalla esimerkiksi yhdistelemällä sitä eri tavalla. Kaikille näille merkityksille – niin erilaisia kuin ne yksityiskohtien osalta ovatkin – lienee yhteistä se, että ne viittaavat johonkin jo olemassa olevaan.
- 14 Se, että pastissista säädetään yhdessä karikatyyrin ja parodian kanssa rajoitussäännöksessä, voisi puoltaa sitä, että pastissin, parodian ja karikatyyrin olennaiset tunnusmerkit ovat samat. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön (tuomio 3.9.2014, Deckmyn ja Vrijheidsfonds, C-201/13, 20 kohta) mukaan parodian olennaisina tunnusmerkkeinä ovat yhtäältä se, että siinä viitataan olemassa olevaan teokseen mutta poiketaan siitä havaittavissa olevalla tavalla, ja toisaalta se, että se on huumorin tai pilailun ilmentymä. Sitä vastoin parodia ei edellytä sille ominaista alkuperäistä luonnetta.
- 15 Tämän perusteella myös pastissin olennaisena tunnusmerkkinä voitaneen joka tapauksessa pitää sitä, että siinä viitataan olemassa olevaan teokseen mutta poiketaan siitä havaittavissa olevalla tavalla. Vaikuttaa sitä vastoin kyseenalaiselta, onko pastissin olennaisena tunnusmerkkinä tämän lisäksi parodian ja karikatyyrin tapaan se, että se on huumorin tai pilailun ilmentymä, tai

onko tekijänoikeudella suojatun aineiston tyylin jäljittely tai viittaaminen tällaiseen aineistoon kunnianosoituksen muodossa olennainen tunnusmerkki. Direktiivin 2001/29 5 artiklan 3 kohdan k alakohdassa on tosin tulkittava suppeasti, koska siihen sisältyy poikkeus kyseisen direktiivin 2 ja 3 artiklassa säädetyistä oikeuksista; tulkinnan on kuitenkin mahdollistettava näin rajatun poikkeuksen tehokkaan vaikutuksen varmistaminen ja sen tavoitteiden huomioon ottaminen.

- 16 Pastissia koskevan poikkeuksen tavoite voisi puoltaa sitä, että tämän rajoitussäännöksen katsotaan käsittävän joka tapauksessa taiteellinen käsittely, jossa käytetään olemassa olevaa teosta tai muuta aineistoa, mukaan luettuna samplaus, ja joka ei edellytä muita rajoittavia tunnusmerkkejä. Unionin tuomioistuin viittaa tältä osin direktiivin 2001/29 yleisiin tavoitteisiin, joihin kuuluu yhdenmukaistaminen, joka edistää sisämarkkinoiden neljän vapauden toteuttamista, kuten myös yhtäältä muun muassa tekijöiden oikeuksien ja etujen ja toisaalta suojatun aineiston käyttäjien oikeuksien ja etujen välisen oikeudenmukaisen tasapainon turvaaminen (ks. tuomio Deckmyn ja Vrijheidsfonds, 25 ja 26 kohta).
- 17 Tämän perusteella pastissia koskevaa poikkeusta voitaisiin mahdollisesti soveltaa, kun käytettyä teosta käsitellään taiteellisesti. Pastissia koskeva rajoitus voitaisiin ymmärtää taiteellisen vapauden yleisenä rajoituksena.
- 18 Direktiivin 2001/29 2 ja 3 artiklan mukaiset tekijöiden, esittäjien ja äänitetuottajien oikeudet nauttivat Euroopan unionin perusoikeuskirjan (jäljempänä perusoikeuskirja) 17 artiklan 2 kohdan mukaista teollis- ja tekijänoikeuksien suojaa. Toisaalta teosten ja muun tekijänoikeudella suojatun aineiston käyttö karikatyyrissä, parodiassa tai pastississa voi kuulua sananvapauden tai taiteen vapauden suojan alaan. Nyt kyseessä oleva samplaustekniikka (sampling), jossa käyttäjä ottaa useimmiten sähköisillä laitteilla näytteen äänitteestä ja käyttää sitä uuden teoksen luomiseen, on siten perusoikeuskirjan 13 artiklassa suojatun taiteen vapauden alaan kuuluva taiteellisen ilmaisun muoto.
- 19 Saksan lainsäätäjällä oli UrhG:n 51a §:n uuden rajoituksen käyttöönoton yhteydessä mielessä laajempi pastissin käsite, jonka oli tarkoitus käsittää erityisesti samplauksen kaltaiset käytännöt – sanotun kuitenkaan rajoittamatta tekijöiden ja käyttäjien oikeuksien ja etujen välistä asianmukaista tasapainoa –, koska kulttuuriset tekniikat, joissa siteerataan, imitoidaan ja tukeudutaan toisiin teoksiin tai aineistoon, ovat intertekstuaalisuuden, ajanmukaisen kulttuurin tekemisen ja sosiaalisessa mediassa tapahtuvan viestinnän tunnusomainen osatekijä.
- 20 Toinen ennakkoratkaisukysymys: Lisäksi on selvennettävä, milloin kyse on direktiivin 2001/29 5 artiklan 3 kohdan k alakohdassa tarkoitettusta käytöstä pastississa. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan tältä osin pitäisi riittää sen toteaminen, että henkilö, jolle käytetty tekijänoikeudella suojattu

aineisto on tuttu ja jolla on pastissin havaitsemiseen vaadittava älyllinen ymmärrys, pystyy tunnistamaan, että kyseessä on pastissi.

- 21 Ennakkoratkaisukysymyksillä on merkitystä asian ratkaisemisen kannalta. Ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys on merkityksellinen asian ratkaisemisen kannalta, kun otetaan huomioon toisen asteen tuomioistuimen toteamukset, joiden mukaan musiikkikappaleessa ”Nur mir” viitataan kappaleesta ”Metall auf Metall” otettuun rytmisekvenssiin mutta poiketaan siitä havaittavissa olevalla tavalla, siinä ei jäljitellä kappaleesta ”Metall auf Metall” otetun rytmisekvenssin tyyliä eikä se ole huumorin tai pilailun ilmentymä. Toinen ennakkoratkaisukysymys on merkityksellinen asian ratkaisemisen kannalta, kun otetaan huomioon, ettei toisen asteen tuomioistuimen esittänyt lainkaan toteamuksia Revision-menettelyn vastapuolten aikomuksesta, koska se katsoi, ettei käsittelijän jäljittelyyn tai kunnianosoitukseen tähtäävää aikomusta ollut tarpeen todeta.
- 22 Direktiivin 2001/29 5 artiklan 5 kohdassa otetaan huomioon oikeuksien ja etujen asianmukaista tasapainoa koskeva tavoite. Sen mukaan kyseisen direktiivin 5 artiklassa säädettyjä poikkeuksia ja rajoituksia voidaan soveltaa vain tietyissä erityistapauksissa, jotka eivät ole ristiriidassa teoksen tai muun suojatun aineiston tavanomaisen hyödyntämisen kanssa eivätkä kohtuuttomasti häiritse oikeudenhaltijan oikeutettuja etuja (kolmivaiheinen testi). Toisen asteen tuomioistuimen esittämien toteamusten mukaan nämä edellytykset täyttyvät käsiteltävässä asiassa.